

Egyenes életút

Szabályos portré Palotás Ivánról

Nem érezte magát feszélyezettnek az Országházban művészek, országosan ismert személyiségek, politikusok ünnepélyes nyüzsgésében. Abban a kivételes pillanatban sem, amikor Palotás Iván, a Ballassagyarmati Fegyház és Börtön igazgatója, a Magyar Köztársaság Érdemrend Kiskeresztjét vette át a legmagasabb állami méltóságtól, Göncz Árpádtól, az október 23-ai kitüntetések alkalmából.

– Kellemesen érintett a fesztelen légkör – emlékszik vissza napokkal később Palotás Iván –, nem volt előzetes tájékoztató, hogy „maga ide, maga oda ül.” Én a hatodik sorban ültem le, ott pillantottam meg egy üres helyet, egy idős, piarista tanár mellett. Jólesett, hogy bévésként, művészekkel, jeles közéleti emberekkel egy időben vehetem át a kitüntetést.

– *Egyenes út vezetett a nagy elismerésig?*

– Meglehetősen. Azt lehet mondani: én nem váltottam az életemben. Műszaki egyetemet végeztem, gépészmérnök lettem, mindig is a reálpálya vonzott. Hatvanhatban diplomáztam, hatvanhét tavaszán a Gyűjtőben kezdtem dolgozni polgári alkalmazottként, a bútorgyári tmk. vezetőjeként.

– *Milyenek voltak az első benyomásai? Mi motiválta a mérnököt, hogy börtönben keresse meg a kenyerét?*

– Nem tett rám kellemes benyomást az első munkanap. Megcsapott a jellegzetes börtönillat, komorak, szürkének tűnt a hosszú folyosó, amin a műhelyig végig kel-

lett mennem. Viszont friss diplomával, minden gyakorlat nélkül, pusztán az elméleti tudás birtokában a büntetés-végrehajtás jobb anyagi körülményeket ígérő helynek tűnt. A családban volt valaki, aki annak idején Pálhalmán dolgozott: vakációs élményeim, a gyerekkori nyarak részben a bévéhez kötődtek. A bévés alkalmazottak nem Dunaújvárosban laktak, hanem Pálhalmán éltek, kolóniában. Ezek a régi nyarak kellemes benyomást tettek rám. Akkor találkoztam először fogvatartottakkal, amikor a tejházba küldtek tejért.

– *Hogyan fogadták a fiatal mérnököt?*

– Ó, azok csodálatos évek voltak! A bútorgyár prosperált, az Orionnak fő profilként nagy mennyiségben gyártottunk televízió-kávékat, vagyis fadobozokat. Kun Lajos faipari mémök, Németh főmérnök rendkívül kollegiálisan viszonyultak hozzám, a kezdőhöz. Sokat köszönhetek nekik. Együttesen többféle célgepesítést indítottunk be. Az összeszerelt kávánál kezdetben a lakköntés okozott nehézséget, de megoldottuk. Vonzó mozgalmasság jellemezte hétköznapjainkat. Csakhamar mó-

dom nyílt más intézmények dolgozóit is megismernem. Az országos parancsnoksági koncepció akkoriban mondta ki a fiatalok foglalkoztatását. Tökölön a Budapesti Faipari Vállalat tette meg az első lépést az ottani üzem létrehozására. Rendszeresen kijártam a Gyűjtőből Tökölre: volt feladatom bőven.

Palotás Iván az egyetem után rövid időn belül megnősült. Felesége a XVIII. kerületi rendelésben asszisztenskedett, az egészségügyben tevékenykedik azóta is. A fiatal pár a Lakatos úti lakótelepen lakott albérletben. Néha gyalog vágtak neki az útnak, kéz a kézben, az egy-két megállónyi útszakaszon. A 95-ös busz is hamar a Gyűjtőhöz ért. Albérletben született Péter, 1969-ben. Az év végén megoldódott a kis család lakásproblémája.

– Szolgálati lakásba költöztünk Balassagyarmaton. '69 decemberében az Ipoly Cipőgyár főmérnöki beosztása jelentett komoly fordulópontot az életemben, főhadnagyi rendfokozattal.

– *Nem volt nehéz elhagynia a fővárost?*

– Nem, csak kissé szokatlan egy kisváros tempója a pesti atmoszférához képest. A feleségem rokonsága pesti, őket mostanság is gyakran látogatjuk. A gyerekek növekedése szempontjából a vidék kedvezőbb, a bérházi kalitka helyett a zöldövezeti lehetőség. Réka, a lányom, 1977-ben született.

– *Szóval felvette az egyenruhát.*

– Fel. Örömmel, mivel nagy dolog volt az Ipoly Cipőgyárban dolgozni. Balassagyarmat akkoriban iparosodott, nem voltak más üzemek. Abban az időben a munkahelye is egyenruhában jártunk. A faiparról a cipőiparra kellett átállnom. Mondogattam is a kollégáimnak: egy műszaki szemléletű ember bármilyen technológia elsajá-

títására képes. A magyar cipőiparral kötött ismeretségem sok-sok utazással mélyült el. Főmérnökként beletartoztam a börtön vezetői apparátusába, tulajdonképpen a parancsnok termelési helyettesének voltam nevezhető.

– *Milyen termelés jellemezte az Ipolyt?*

– Kézműipari, minimális gépesítéssel.

Húsz év kemény munkájával sikerült korszerű technológiai alapokra helyezni a gyártást. A hazai piac beszűkült, de az Ipolynak sikerült betörnie a német piacra, a kft. a tőkés piacon is eladható termékeket gyárt. Nagyon jó lépésnek tartom, hogy a nyolcvanas évek végén polgári munkaerőt is bevontunk a termékgyártásba. Az Ipolyban nemcsak elitéltek dolgoznak, akik jobbra tanulatlanok, fizikai beosztottak, hanem magasan kvalifikált, kinti szakemberek is. Bevonásukkal nem csökkent a fogvatartottak foglalkoztatása, amit annak idején némelyek aggodalomként a fejemre olvastak, sőt inkább lehetőséget teremtett egy jó foglalkoztatási arány kialakításához. Nagy eredményünk, hogy minden fogvatartottunk dolgozik, az Ipoly Cipőgyár kft. prosperáló üzem. Szerencsés generáció volt a miénk. Műszaki értelmiségiként nem kis kapitalista magánkócerájban, hanem nagyüzemi mély vízben kezdtünk. Ezt csak azért tartom szükségesnek megjegyezni, mivel látom műszaki pályán most végző fiam dilemmáját, hol kezdjen? Megszerezte a szakmai képesítést, de kérdés, hol gyakorolja A cipőipar mellett még a kötélgyártási titkokba is bepillantottam: Márianosztrán kender alapanyagból készült a kötél, szaktanácsadóként oda is átjártam.

– *Jelenlegi beosztása inkább humán, mint műszaki. Nem félt elvállalni?*

– '89 tavaszán lettem parancsnok, alez-

redesi rendfokozatban, elődöm nyugállományba vonulását követően. Nem sokat gondolkoztam, amikor közölték velem az országos parancsnokság döntését. Igen, más területre kerülök – estem töprengőbe –, de ismerem az állományt, sokan a cipőgyárban kezdtek, a pedagógiai főiskola elvégzését követően kerültek más beosztásba: bíztam a munkatársak segítő támogatásában.

– *Nem csalódott bennük?*

– Nem bizony. Irányítani szereteágazó tevékenységet jelent, rengeteg nehézséget. Lényegesen többet és másképp kell foglalkoznom mind a fogvatartottakkal, mind az állománnyal, mint főmémökként. Különösen nehéz periódusban, a kilencvenes évek amnesztiaváró, rendszerváltó időszakában történt a kinevezésem. Hálás vagyok munkatársaimnak, hogy megértettem velük a hangsúlyváltozások lényegét, mindazt, amitől ma oly nehéz ez a munka. A jogsza-

bályoknak megfelelően kell a benti hangulatot egyensúlyban tartaniuk, engedelmeyeket nem téve, de a reális kívánalmakat kielégítve. *Az állomány, ugye, azt érzi, hogy az európai normákkal könnyebb lesz a fogvatartott helyzete, míg az övé nehezeedik.* Nekem a személyzetet kell meggyőzőnöm olykor, a személyzetnek pedig a fogvatartottat a rossz irányultságról. Kitűnő munkatársaim megértették a hangsúlyváltást, a kedvezőtlen pénzügyi helyzetet, az amnesztiavárás pszichés terhét. Egy se futamodott meg. Kilencvennégyben jobb a helyzet, kitisztultak az irányvonalak, ismertek az európai börtön szabályok. Amikor tavaly az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának lehetősége megnyílt, mi azonnal, nyártól bevezettük. Több mint négyszáz az elítélt-létszám. Munkánk több lett, mert a Nógrád megyei feladatokat vállalva, az előzeteseket is hozzánk, a letöltőházba irányítják. A szabálysértőket, a bün-

elkövetőket. Nem egy homogén terület a miénk. Sokrétű feladat jut mindegyik munkatársnak.

– *Mit követel tőlük?*

– A jogszabály szerinti munkavégzést.

– *Mitől borul ki?*

– Nem borulok ki. A becsület a kulcs nálam mindenhez. Ha látom, hogy valaki becsületes munkát végez, de hibákat követ el, hamarabb megbocsátom, mint a becstelen attitűdöket.

– *Milyen érzés az ötvenkét éves férfinak naponta Nógrád megye egyik legjelentősebb műemlék-épületébe bejárni, s a legújabb börtönszabályokon gondolkodni?*

– Engem feleml, hogy Európában egyedülálló épületbe visz az utam. 1842–45 között, késő klasszicista stílusban a királyi főügyész emeltette kimondottan börtönnek, a vármegyeházával egyidejűleg. Érdekes, hogy 168 egyszemélyes zárkát terveztek a büntetés hangsúlyozása érdekében, az új jogszabály ugyanezt könnyítés céljából írja elő, hogy legyen az elítéltnak egy kis magánélete. Két egyszemélyes zárkát egybenytitva 7–8 személyesre alakították át a helyiségeket. Maga a 150 év behatárolja a lehetőségeket. A megfelelő méretű, testnevelésre alkalmas terem egyelőre csak óhaj. Mindössze belső átalakítások jöhetnek szóba. Példának okáért a fürdetés nagy gondját csak most sikerül megoldanunk. Egy szinten két fürdő, négy zuhanyállással: ez minden, nyolcvan-száz embernek. A most kezdődő felújítással négy fürdőt alakítunk ki, bizonyos testedző, barkácsoló kis helyiségek feláldozásával. Szívesen járok be én ebbe az öregcske börtönbe, amelynek építészeti adottságai hol előnyt, hol hátrányt jelentenek a szolgálatellátásban. Kimondottan érdekes öreg börtönben úgy irányítani a szol-

gálatot, hogy a főgva tartás megfeleljen a legkorszerűbb európai szabályoknak. Múlt év telétől fegyház lettünk a fegyház fokozatú elítéltek idekerülésével. Ez változást hozott a nevelői munkában: 12–15 elítélt középiskolai tanulmányt folytat. Eddig csak általános iskolai képzés folyt. Milyen érdekes, hogy az új jogszabályból következően nem kötelező az általános iskolai oktatás, mégsem változott a tanulói létszám, sőt középiskolai képzésre kötöttünk szerződést gimnáziumi tanárokkal. A tanárok bejönnek, a tantárgyakból konzultációt tartanak. Mi, bévések, a nap minden percében egymásra vagyunk utalva, együtt kell gondolkodnunk és tennünk. Jó látnunk, ha valami nem kötelező, mégis megy. Mint a tanulás. A kis börtönök előnyeként a börtönvezetés nem személytelenedik el. Nyugaton is a kisebb intézetek megteremtése a cél, nem a hatalmas végrehajtási intézmények kívánatosak.

– *Igazgató úr, végigvonult beszélgetésünkön egy pozitív szál. Kevés szó esett az anyagi vonatkozásokról. Ön nem panaszkodik?*

– Nem, hiszen elégedett vagyok, nem vagyok anyagias. Két éve nem volt fizésemelés, mégis azt mondom, nem gondolok a nyugdíjra, inkább a bévé hasznára, az új szabályokra figyelve még sokat szeretnék dolgozni. Vagyont nem tudok felmutatni, csak egy családot, két gyereket, akik tanulnak, egy lakást, egy autót. A Bahamákra nem tudok elutazni, de Szlovéniába igen. A gyermekeinkben sem lángolnak nagy igények, még a ruházkozásban sem követelőznek; a kiegyensúlyozott életvitel, reális igény szint az otthoni pedagógiánk.

*

A börtönparancsnok hobbija: gyalogtúra a Börzsönybe, Szlovákia síparadicsomá-

ban siklani télen a léceken. Balassagyarmat ideális helyen van a téli sportok kedvelőinek: hétvégén át lehet ruccanni a Besztercebánya-közeli 1400 méteres hegyekhez.

Az évzárás nem jelent külön feladatokat a börtönben, az egyenletes munkavégzés a jellemző, nem a kampány. Karácsonykor a történelmi egyházak felkeresik a Balassagyarmati Fegyház és Börtönt. A vöröskereszt kis ünnepség keretében ajándékokat ad át azoknak, akiknek nincs hozzátartozójuk.

Balassagyarmaton kiegyensúlyozott a hangulat a körleteken, mivel mindenki dolgozik és pénzt tud küldeni a karácsonyi, új évi ünnepekre a sokszor munkanélküli családtagoknak.

'89 előtt rendszeres volt a munkamegtagadás, ma egyre kevésbé fordul elő. Az Ipoly Cipőgyár kft. üzleti sikerei is ott világitanak az érdemrendi kiskereszten.

Boldog ünnepeket, igazgató úr!

Számok asszonya

Miklától a Tauffer Emil-díjig

Emlékeznek Bacsó Péter A tanú című filmjére? Rákosi pajtás citrom- és gyapottermelő ábrándjainak humoros, néhány celluloid-kockányi jelenetére? Az ötvenes évek elején női fogvartottakat jelöltek ki gyapottermesztésre Állampusztán. A rabruhás nők szorgalmasan szedegették a hol beérő, hol meg csenevész gyapotot, amely használhatatlan volt. A gazdasági melléfogásnak apró gyermekként a valóságban, s nem filmmese részletként volt tanúja Juhász Lajosné, a Kalocsai Fegyház és Börtön gazdasági osztályvezető-helyettese, akit kitüntetése, a Tauffer Emil-emlékplakett boldog tulajdonosaként kerestünk fel. Beszélgetésünk messziről indul. A gyermekkorból.

– Beleszülettem ebbe a világba - mondja az egyenruhás, vékony, magas nő. – Apám Állampusztán volt fegyőr. Kislánycént bejártam a női örök szálláshelyére, akik kompániában éltek, mivel nem volt családjuk. Tetszett az életmódjuk, ahogy a szállón gramofonoztak, olvastak, kézi-

munkáztak. Már gyerekfejjel arra gondoltam, de jó lenne, ha fegyőr lennék én is. Ószinték voltak egymáshoz, emberségesek. A mezőkön a fogvartott nők gyapotot szüreteltek.

Miklán laktunk, szoba-konyhás egyszerű lakásban, kint volt a végé. Állam-